

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ VE DICLE ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİLERİNDE MİLLİYETÇİLİK ALGISI ÜZERİNE BİR SAHA ARAŞTIRMASI

Ali ÇİÇEK¹

Ömer TAYLAN²

Öz

Milliyetçilik; 17. yüzyılda İngiltere, 18. yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa, 19. yüzyılda ise Almanya'da halkın siyasal katılımın artmasında ve milli birliklerin oluşturulmasında önemli bir işleve sahip olmuştur. Modern dönemin ürünü olan milliyetçilik, imparatorlukları yıkan ve günümüzde ulus-devletlerin varlığını devam ettiren bir paradigma değişiminin de kaynağı olarak görülebilir. 21. yüzyılda dünyanın farklı yerlerinde yaşayan halkların anlam dünyasında farklı şekillerde tezahür eden bir ideoloji olan milliyetçilik özellikle millet algısının dinamikleri sayılabilecek objektif ve subjektif unsurlardan beslenmektedir. Bu çalışma teorik ve saha araştırması olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde millet ve milliyetçilik kavramları üzerine bir değerlendirme yapılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise Sivas Cumhuriyet Üniversitesi ve Dicle Üniversitesi İİBF öğrencilerinin millet ve milliyetçilik algısını inşa eden objektif ve subjektif unsurların neler olduğu ortaya konulmuştur. Çalışmanın bir diğer amacı da katılımcıların demografik özellikleri ile milliyetçilik düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını tespit etmektir. Çalışmanın saha araştırması bölümü nicel araştırma yöntemleri ve tarama deseniyle yürütülmüş, bu bağlamda bahsi geçen iki üniversiteden toplamda 388 katılımcıya anket formu uygulanmıştır. Çalışma dahilinde belirlenen hipotezler, anket verilerinin SPSS paket programında ilgili analizler yapılması suretiyle test edilmiştir. Saha araştırmasında katılımcıların cinsiyetleri, üniversiteleri, bölümleri, öğrencilikleri öncesinde yaşadıkları idari birim ve ideolojileri ile milliyetçilik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki kurulmuştur.

Anahtar Kelime: Milliyetçilik, Türk Milliyetçiliği, Subjektif Milliyetçilik, Objektif Milliyetçilik.

¹Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yıldızeli Meslek Yüksekokulu, aliccek@mail.com, ORCID: 0000-0001-9875-2400.

²Dr. Öğr. Üyesi, Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, otaylantr@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6499-6770.

A FIELD RESEARCH ON THE PERCEPTION OF NATIONALISM IN SIVAS CUMHURİYET UNIVERSITY AND DICLE UNIVERSITY STUDENTS

Nationalism had an important function in increasing the political participation of the people and creating national unity in England in the 17th century, the United States and France in the 18th century, and Germany in the 19th century. Nationalism, a product of the modern era, is also the source of a paradigm shift that has destroyed empires and continues to exist in nation-states today. In the 21st century, nationalism, which is an ideology that manifests itself in different ways in the meaning world of people living in different parts of the world, is fed by objective and subjective elements that can be considered as the dynamics of the perception of nation. This study basically consists of two parts: theoretical and fieldwork. In the theoretical part of the study, an evaluation was made on the concepts of nation and nationalism. In the second part of the study, which reveals what the objective and subjective elements are that build the nation and nationalism perceptions of Sivas Cumhuriyet University and Dicle University FEAS students, a field research was carried out. The field research part of the study was carried out with quantitative research methods and scanning design. In the aforementioned second part of the study, the reasons for the differentiation of nation and nationalism perceptions of university students in Sivas and Diyarbakır were investigated. Another aim of the study is to determine whether there is a significant difference between the demographic characteristics of the participants and their level of nationalism. The field research part of the study was carried out with quantitative research methods and scanning design, and in this context, a questionnaire form was applied to a total of 388 participants from the two different universities mentioned. The hypotheses determined within the study were tested by making relevant analyzes of the survey data in the SPSS package program. In the field research, a significant relationship was established between the gender, university, department, administrative unit and ideology of the participants and their nationalism levels.

Keywords: Nationalism, Turkish Nationalism, Subjective Nationalism, Objective Nationalism.

GİRİŞ

Milliyetçilik, son iki yüzyıldır dünya siyasetini ve toplum hayatını derinden etkileyerek radikal değişimlere yol açmıştır. Özellikle Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra imparatorlukların yıkılması, ulus devletlerin kurulması ve sınırların yeniden çizilmesi değişimin derinliğini gözler önüne sermektedir (Kip, 2020, s. 196). Bu değişimden hareketle milliyetçiliğin psiko-politik bir inşa olduğu söylenebilir. Bir ulusu, diğer kolektif yapılardan farklı kılan şey,

üyelerinin kendilerini bir millet/ulus şeklinde kabul etmeleridir. Başka bir deyişle ulus/millet, kendisini özel bir politik topluluk olarak görmektedir. Dolayısıyla etnik grupların, bir topluluk kimliğine ve bunun yanı sıra kültürel onur duygusuna sahip olduğu söylenebilir ancak etnik gruplar uluslardan farklı olarak kolektif siyasal emellere sahip değildir. Bu emeller daha çok siyasal bağımsızlık, devleti elde etme ülküsü ya da devleti koruma arzusudur (Heywood, 2007, s. 153). Bu emellerin gerçekleşmesinde topluluğun ortak mitleri, tarihsel belleği, kamusal kültürü, iktisadi düzeninin büyük bir payı olduğu yadsınamaz. Aynı zamanda topluluğun en azından belli ortak kurum ve yasalara sahip olması gerekir. Nitekim kurum ve yasa ile ilintili olan milliyetçilik, modern devlete özgü ve Batı orijinelidir (Smith, 2017, s. 24-31).

Modern devlete içkin olan “teritoryal halk”, ilk kez Batı’da ortaya çıkmış ve “toprak”-“halk” birlikteliğine katkı sunmuştur. Teritoryal halkın yaşadığı alan sıradan ve herhangi bir toprak parçası değil, aksine tarihsel kökleri olan, halkın beşiği sayılan ve yurt olarak nitelendirilen kutsal topraklardır. Bu yönüyle yurt, halkın nesiller boyu müşterek yaşadığı ve uğrunda savaştığı yerdir. Bütün bu özellikler sayesinde yurt, biricik ve eşsizdir. Batılı olmayan milliyetçilik yaklaşımının ayırt edici temel özelliği, “doğuştan” yani “etnik” bir topluluk fikrini öne çıkarmakta, Batı kaynaklı milliyetçilik yaklaşımı ise bireyin kendi seçebileceği belli bir millete tabi olabileceğinin önünü açmaktadır (Smith, 2017, s. 25).

Weber, milliyetçilik kavramını belli bir toplumsal grubun, başka gruplara karşı dayanışma duygusunu harekete geçirmesi anlamında kullanmaktadır. Ancak bu toplumsal grubun nasıl tanımlanacağı veya bu dayanışmadan nasıl bir ortak eylemin doğacağı konusunda kesinlik yoktur. Bu bağlamda ulus; bir devletin halkıyla özdeş değil yani aynı dili konuşanların ve aynı kanı taşıyanların topluluğu anlamına gelmemektedir. Başka bir ifadeyle “dil ve kan birliği” ulus olmanın mutlak gerekleri arasında değildir. Bundan dolayı Weber, milliyetçiliği çözümlerken analizinin temelini “maddi çıkarları” ve “saygınlık iddialarını” koymaktadır. Bunlar sayesinde toplumsal yaşamın bütün düzeyleri arasında sıkı bir bağın inşa edileceğini ileri sürmektedir (2004, s. 257).

Milliyetçiliğin hangi değerler üzerinden tanımlanması ve haliyle ulus(un) kaynağının ne olması gerektiği konusunda iki karşıt görüş öne çıkmaktadır. Bunlardan *birisi*; milliyetçiliği esas olarak kültürel bir topluluk şeklinde resmeder ve etnik bağların önemini vurgular. Her ulusal grubun yaratılış özelliğini; doğal çevresi, iklimi ve fiziksel coğrafyası belirlese de hepsinden önemlisi ulusal grubun geleneğini ve hatırasını geleceğe taşıyacak olan unsur

“dildir”. Dolayısıyla her ulus kendini dil aracılığıyla mitlerde, şarkılarda ve efsanelerde gösterir ve bir ulusa kendisinin yaratıcılık kaynağını sağlayan ruh da dil olur. Bu yüzden Herder’in milliyetçilik anlayışı, açık bir şekilde siyasal bir devlet kurma çabası yerine ulusa ait hatıraların ve kadim ulusal geleneklerin farkında olmayı ve bütün bunların kıymetini bilmeyi vurgulayan kültürelcilğe tekabül etmektedir. *Diğeri* ise ulusu temelde bir politik topluluk olarak görmekte ve vatandaşlık bağlarının önemine vurgu yapmaktadır. Buna göre ulus; etnik, kültürel ve diğer bağlılıklardan müstakil olarak temelde devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olmayı ifade eder (Heywood, 2007, s. 154-156).

Milliyetçilik kavramını tanımlamak ve onu diğer insan topluluklarından ayırt edebilmek için değişik görüşler ortaya atılmıştır. Görüşlerden ilki, *objektif milliyetçilik* anlayışına dayanmaktadır. Bu anlayışa göre insan topluluğunun milliyetçilik niteliğini kazanabilmesi için bu topluluğun homojen olması, bu topluluğa mensup insanların aynı dili konuşması ve aynı inanç sistemine bağlı olması gereklidir. Bu görüş içinde, milliyetçi olmayı sağlayan temel etkenleri ve topluluğu birbirine bağlayan ana unsuru değişik açılardan ele alan düşünceler de bulunmaktadır. Bunlar bazen dil, din ve soy birliğini temel kriter olarak almaktadır (Uzun, 2011, s. 355; Smith, 2017, s. 45).

Milliyetçiliğin oluşumunu sosyolojik veriler ve tarihsel olayların ışığında ele almak ve bundan mülhem günümüz ulusal toplulukların meydana gelmesinde yalnızca objektif unsurlara ve ortak benzerliklere dayandırmak zordur.

Tarihsel olayların ve sosyolojik verilerin ışığında tek bir olguyu milliyetçiliğin oluşumunda temel unsur olarak ele almak ve çağdaş ulusal toplulukların oluşumunu objektif etkenlere, ortak benzerliklere dayandırmak zordur. Tıpkı geçmişte olduğu gibi, günümüzde de çeşitli dilleri, dinleri ve ırkları barındıran toplulukların milliyetçi özelliğe sahip olduğu söylenebilir. Öte yandan *objektif* benzerliklere kültür, dil, ırk ve din aynılığına sahip olabilmesine rağmen kaynaşmış bir toplumsal birim, ulus özelliği göstermeyen, buna bağlı olarak toplumsal ve siyasal bir organizasyon oluşturamayan çok sayıda topluluk da bulunmaktadır. Bu nedenle ulusun oluşumunu objektif benzerliklere dayandıran görüşlerin, her zaman geçerliliğinin olmadığı ve ulus oluşumunda, bir ve birkaç benzer olgunun bir toplumsal grup tarafından paylaşılmasının yeterli olmadığı sonucuna varılabilir (Uzun, 2011, s. 355-356).

Topluluğun milliyetçilik özelliğini kazanmasında görülebilen ve ölçülebilen olguların yanında *sübjektif* veya *kültürel* özelliklerin, sonradan kazanılan duygusal ortaklıkların daha fazla etkin bir role sahip olduğu söylenebilir. Böylelikle *sübjektif milliyetçilik*, bireyler arasındaki birlikte

yaşama duygusuna, ortak kültüre ve bir tür ruh birliğine dayanmaktadır. Bu duygular da ancak geçmişten geleceğe doğru uzanan kolektif bir kültürel yaşam süreci içerisinde oluşabilir (Uzun, 2011, s. 356).

Bu çalışmada, muğlak bir ideoloji olan milliyetçiliğin farklı tanımlarından yola çıkılarak teorik açıdan bu ideolojinin kapsamı belirlenmeye çalışılmış ve milliyetçiliğin unsurları ortaya konulmuştur. Özellikle millet ve milliyetçilik algılarını inşa eden objektif ve subjektif unsurların neler olduğu tartışılarak çalışmanın teorik kısmı tamamlanmıştır. Çalışmanın uygulama bölümünde ise teorik kısımda tartışılan kavramlar temel alınarak üniversite öğrencilerinin milliyetçilik algılarının farklılaşmasındaki sebeplerin neler olduğu ve milliyetçiliği bir siyasal değer olarak görüp görmedikleri araştırılmıştır.

1. MUĞLÂK BİR İDEOLOJİ OLARAK MİLLİYETÇİLİK / MİLLİYETÇİLİĞİN UNSURLARI

Milliyetçilik ile ilgili çalışmalarda birçok yazarın takip ettiği yöntemin başlangıcı, “bir/millet nedir?” sorusuna dayanmaktadır. Bu sorunun temel özelliği, bir millete ait olmanın nesnel kriterlerini saptamaktır veya belirli gruplar “milletleşirken”, belirli grupların neden “milletleşmediğini” açıklamaya çalışmaktır.³ Milliyetçilik, etnisite ya da dil gibi bir tek kritere ya da (ortak) dil, toprak, tarih, kültürel özellikler gibi bir kriterler kümesine dayanmaktadır (Hobsbawm, 1995, s. 19). Kohn ise milliyetçiliği, “ulus olmanın ya da ulus inşa etmenin bilincidir” şeklinde tanımlamaktadır (1960, s. 14).

Stalin, milliyetçiliği tanımlarken belli başlı birkaç parametreden bahsetmektedir. Bu parametreleri mantıksal bir zemine oturtarak birbirleriyle olan ilişkisine ve bağına gönderme yapmaktadır. Ona göre milliyetçilik, *rastlantısal olmayan yani kendi aralarında belirli bağlar inşa etmiş kararlı bir insan topluluğudur*. Bu topluluk, tarihsel süreçte çeşitli ırk ve aşiretlerden insanların oluşturduğu topluluktur. Öyle ki İtalyan ulusu Romalılar, Cermenler, Etrüskler, Yunanlılar ve Araplardan; Fransız ulusu ise Galyalılar, Romalılar, Brötonlar ve Cermenlerden oluşmuştur (Stalin, 1994, s. 11).

Stalin’e göre milliyetçilik, *ortak bir toprak parçası* üzerinde insanların sürekli ve düzenli ilişkilerinin kuşaktan kuşağa aktarımı sonucu oluşan *ortak yaşam pratiğidir*. Ne var ki, ortak bir toprak olmadıkça, uzun bir ortaklaşa yaşam olanaksızdır. Bu yüzden *toprak birliği*,

³ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. (Hroch, 2011).

milliyetçiliğin ayrımcı özelliklerinden biridir. Ama *toprak birliği* de tek başına bir milliyetçiliği oluşturmaz. Çünkü milliyetçiliğin çeşitli bölümlerini tek bir bütünlükte kaynaştıran *içsel bir iktisadi bağın* olması da gerekmektedir. Kuzey Amerika ile İngiltere arasında bu tür bir bağ yoktur ve bu yüzden bunlar iki farklı milliyetçilik oluştururlar. Örneğin, reform öncesinde Gürcüler⁴, aynı toprak parçası üzerinde yaşıyor ve aynı dili konuşuyorlardı; fakat yine de tek bir milliyetçiliğe sahip değillerdi. Zira birbirinden kopmuş olan bir dizi prenslikler şeklinde bölünmüş olduklarından, iktisadi bakımdan ortak bir yaşam sürdüremiyorlardı. Ancak Gürcüler de 19. yüzyılın ikinci yarısında ülkelerinin iktisadi yaşamlarının ilerlemesi, ulaştırma yollarının gelişmesi ve kapitalizmin doğuşu ile prensliklerini tek bir bütün içinde birleştirdikleri ve çeşitli bölgeler arasında iş bölümünü oluşturdukları zaman milliyetçilik ortaya çıktı. Dolayısıyla *iktisadi yaşam birliği*, ulusun ayırt edici özelliklerinden biridir. Fakat bu da tek başına yeterli değildir. Çünkü milliyetçilik çatısı altında birleşmiş kişilerin psikolojik özellikleri de göz önünde tutulmalıdır. Milliyetçilikler birbirlerinden yalnızca yaşam şartları bakımından değil, bunun yanı sıra kendini ulusal kültürün özelliklerinde dile getiren zihniyetleri bakımından da ayrılırlar. Dolayısıyla ülkelerin birbirinden farklı yaşam koşulları sonucu, *kuşaktan kuşağa aktardıkları kültür ortaklığının dışa vurumu olarak psikolojik beraberlik* oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Buna *ulusal karakter* de diyebiliriz. Ulusal karakter, milliyetçiliğe özgü kültürün izleklerinden haber verir. Demek ki, ulusun ayırt edici özelliklerinden biri kendini kültür ortaklığında dile getiren ruhsal biçimlenme birliğidir. Özetle milliyetçilik, tarihsel süreçte oluşan istikrarlı bir dil, toprak ve iktisadi yaşam ile kendini kültür ortaklığıyla dışa vuran psikolojik birlikteliğin varlığını kasteden topluluktur (1994, s. 13-14).

Gat'a göre bir halk, ulusal devlette *Staatsvolk*⁵ gibi baskın bir çoğunluk olarak siyaseten egemen olduğunda ya da çok etnikli bir devlet veya imparatorluk içinde merkezi siyasi unsur olduğu vakit bir ulus haline gelir. Bağımsız devlet oluşumundan yoksun olan bu halk şayet siyasi özerklik ve öz-yönetim özelliklerine sahipse ya da bu özellikleri elde etmek için etkin bir şekilde mücadele ediyorsa bir ulus olarak kabul edilebilir. Gat'a göre ulusal devletler genellikle tek bir baskın halk ve bir devlet arasında kabataslak bir örtüşmenin mevcut olduğu siyasi etnisitenin belli bir biçimini ya da şablonunu ifade etmektedir (2019, s. 33). Etno-sembolcü teorisyenlerin başında gelen Smith ise milleti; tarihi bir toprağı, ortak mitleri ve tarihsel anıları, kitlesel bir kamu kültürünü, ortak ekonomiyi paylaşan ve tüm üyeleri için

⁴ Gürcistan'da serfliği kaldıran 1863-1867 reformu söz konusudur (Stalin, 1994).

⁵ Devletin esas halkını teşkil eden millet, çoğunluğa sahip kesim.

geçerli hak ve ödevleri bulunan ve belirli bir ismi olan insan topluluğu şeklinde tanımlamaktadır (2017, s. 27). Her ne kadar milletin ve dolayısıyla milliyetçiliğin temelleri Smith'e göre baskın bir şekilde etnisitede aransa da (Özkırmımlı, 2016, s. 2013) milliyetçilik konusunda araştırma yapan düşünürler bu konuda bir mutabakata varamamışlardır⁶.

Bir ideoloji olarak milliyetçilik, politik ve pratik bakımdan oldukça etkilidir. Devletlerin oluşmasında farklı gelişim seyirlerine sahip olan milliyetçilik, her toplumun tarihi ve kültürel şartlarına göre şekillenmektedir. Etkileri bağlamında değerlendirildiğinde milliyetçilik bir evrensellik içerse bile diğer yandan her ulusun kendine has kültürel, coğrafi ve jeopolitik perspektifi söz konusu olabilir. Bu manada milliyetçilik, Smith'in de belirttiği üzere *bukalemunvaridir ve rengini bağlamından alır* (Korkmaz, 2016, s. 19; Smith, 2017, s. 129)

Milliyetçiliğin diğer ideolojilerden önemli bir farkı, partiküler bir ideoloji olması (Ersanlı, 2003, s. 123) ve bağlamından hareketle çeşitlenmesidir. Öyle ki milliyetçilik öncü bir düşünürden ziyade⁷ olaya, zamana ve mekâna bağlı olarak birçok teorisyeni ve ideoloğu ortaya çıkarmıştır (Korkmaz, 2016, s. 22). Bundan dolayıdır ki her ideolog veya teorisyen bir milliyetçilik türünü ya da bir ülkedeki milliyetçiliği açıklarken diğerlerinde yetersiz kalmaktadır. Bu da üzerinde uzlaşmış bir milliyetçilik teorisinin ortaya konulamamasıyla sonuçlanmıştır. Her coğrafyadaki milliyetçiliklerin kendine ait edebiyatçıları, tarihçileri, gazetecileri; başka bir deyişle seçkin grubu vardır. Bu seçkinler; milliyetçi ideolojiyi inşa eden yazarlar olmasa bile, çeşitli milliyetçiliklere rengini veren kalemlerdir (Kerestecioğlu, 2014, s. 309; Şen, 2004, s. 80). Bu sebeple milliyetçilik, kendi içinde farklı unsurları (dil, din, etnisite, kültür, ortak tarih ve yaşam birlikteliği) barındıran ve bu unsurların ağırlıkları nispetinde çeşitlilik gösteren dinamik ve çok boyutlu bir olgudur.

Milliyetçiliği, Alman romantizminden kaynaklanan etnisite nosyonu ekseninde dönen millet tanımlamalarından, Fransız ulusçuluğunun benimsediği teritoryal millet tanımlamalarına kadar çok geniş bir yelpazede ele almak mümkündür. Milleti oluşturan özellikler zamanla değişebilir ya da içinde şekillendikleri tarihsel ve toplumsal şartların etkisiyle farklı biçimlerde kendini gösterebilir (Şen, 2015, s. 349). Bir yandan müstakil, sabit ve evrensel nitelikte milliyetçi ilkelerden bahsetmek mümkün değilken, diğer yandan son iki asırlık

---

⁶ Milliyetçilikle ilgili yapılan farklı tartışmalar hakkında detaylı bilgi için bakınız (Özkırmımlı, 2016).

⁷Anderson, diğer ideolojilerden farklı olarak, milliyetçiliğin kendi büyük düşünürlerini üretmediğinden bahseder. Ona göre milliyetçiliğin Hobbes'ları, Tocqueville'leri, Marx'ları ya da Weber'leri yoktur (1995, s. 19).

siyasal gelişmelerin ana çatısını milliyetçi ilkelerin belirlediğini söylemek ise yanlış değildir. Bu kadar belirleyici olmuş bir ideolojinin kendisinin oldukça amorf ve muğlak olduğunu saptamak ilginç gelebilir ama milliyetçiliğin kitlelere ulaşma gücünün arkasında bu muğlaklık yatmaktadır. Milliyetçilik, koşulların gerektirdiği her şeyle doldurulmaya müsait olduğundan muhafazakârlık, liberalizm, sosyalizm ve faşizm gibi farklı ideolojilerin her birine eklenmekte zorluk çekmemektedir (Kerestecioğlu, 2014, s. 310).

Hobsbawm, milliyetçiliğin tarihsel bakımdan yakın bir döneme ait olduğunu ve *teknik, politik, idari koşullar ve ihtiyaçlar çerçevesinde analiz edilmesi gerektiğini* belirtmektedir. Yani milliyetçiliği, modern devletin doğuşuyla ilişkilendirmekte ve modern devletin ihtiyaçlarına cevap veren bir ideoloji olarak görmektedir. Modern devlet, sosyal mühendislik unsurlarıyla milliyetçiliği icat ederek milliyetçiliğin politika biçimi olarak düşünülmesinin yolunu açmıştır (1995, s. 24-25).

Gellner, milliyetçiliğin sanayi toplumuna özgü olduğunu ileri sürmektedir. Geleneksel tarım toplumu, kültürel heterojenliğe/farklılığa/çoğulculuğa dayandığı için siyasal (devlet) ve kültürel (toplum) alanın birbiriyle çakışmadığını ifade etmektedir. Haliyle her siyasal birimin türdeş ve eğitim yoluyla aktarılan bir kültüre sahip olduğunu vurgulamaktadır. Geleneksel tarım toplumunda birçok alt veya eşite yakın toplulukların mevcut olduğunu ve bu toplulukların kendi yerel özellikleri (dili, dini, kültürü ve hatta şiddeti) ile yaşama devam edebildiğini belirtmektedir. Ancak sanayi toplumunun; kültürel türdeşliğe ve bu türdeşliğin siyasal alana yansımaya ihtiyaç duymadığının altını çizmektedir. Başka bir ifadeyle sanayi toplumu varlığını sürekli büyümeye/gelişmeye bağlı gördüğünden, bu sürekliliği sağlamak için “sahte-evrensel bir gerçekliğin” inşasını elzem gördüğünü iddia etmektedir. İşte bu sahte gerçeklik, “anonim” veya “tekil” bir kitle toplumu ürettiği için herkes, birbirinin yerini kolaylıkla alabildiğini söylemektedir. Çünkü sanayi toplumu; dilin, kültürün ve eğitimin tek merkezden yürütülmesini ve yazılı bir kültürün toplumun tamamına dayatılmasını doğru bularak tatbik etmektedir. Bu yürütme ve dayatma işi de sanayi toplumunda ancak tek bir özel, açıkça tanımlanmış ve tümüyle merkezleşmiş, disiplinli bir aygıt (modern devlet) tarafından (Gellner, 1992) yerine getirilebilir.

Milliyetçilik; “yıkılan” ve “eriyen” bir toplumsallık ile yeni oluşan toplumsallık arasında yer almaktadır. Milliyetçilik, eski toplumsallığın benimsenmiş dilini, ifadesini ve değerlerini harekete geçirerek, yeni toplumsallığın inşa edilmesinde önemli bir katkı sunmaktadır. Bu sebeple milliyetçiliğin hem yenilikçi hem de muhafazakâr olduğunu söylemek mümkündür.

Bu özelliğiyle milliyetçilik bir yüzü geçmişe, bir yüzü geleceğe dönük Janus heykeline⁸ benzetilmektedir. Milliyetçiliğin kapsadığı ve çekim sahasına aldığı bireylerin anlam dünyasını rahatlatması da bu niteliğinden kaynaklanmakta, özellikle sanayileşmenin ilk aşamalarında, iç göçler sonucu kentlerin gettolarında toplanan ve yepyeni bir dünyayla karşı karşıya gelen kitlelerdeki kök arayışlarını yanıtlamaktadır. Milliyetçilik insanlara bir “kök”, “kimlik” ve “anlam” sunarken, milliyetçiliğin en fazla kullandığı alan ise tarihtir. Bu tarih, kendine özgü bir milletin varlığını savunarak ve milletin değerlerini, diğerlerinden üstün görerek politikanın öznesini değiştirmiştir. Yani hanedanların ve onlara bağlı kimi kahramanların özne olduğu bir tarihten, kitlelerin özne olduğu bir tarihe doğru gidilmiştir. Milliyetçilik, bu kitleyi kültürel kodlarla tanımlamıştır. Milli tarih, milleti yüceltme üstüne kurgulandığından geçmiş, bu yüceltmeyi sağlayacak şekilde okunur, yani seçici bir algılama söz konusudur. Burada bazı olaylar öne çıkarılır iken bazıları unutturulur, bazıları da bağlamından kopartılır ve yeniden yorumlanır (Kerestecioğlu, 2014, s. 318). Milliyetçilik; tarihi, romantik bir çerçeveye hapsederek argüman üretmeye çalışır. Nitekim bu konuda Fuat Köprülü'nün “rasyonalizmden ayrılmamak hususundaki kati azmime rağmen, eski yazılarımda zaman zaman bu romantizmin tesirleri bulunduğunu saklayamam” (Berktaş, 1983, s. 93) sözü dikkate değerdir. Çünkü yeniden kurgulanan toplumsallıkta millet, tarihi romantizmin bütün unsurlarını (dil, resim, heykel, müzik, bayrak, marş, şiir, mimari) taşıyarak ve bu unsurları olabildiğince abartarak bir kahramana dönüşmek ister.

Tarih, milli kimliğin kendini oluşturmanın ve meşrulaştırmanın aracıdır. Esas olarak “biz” ve “bizim” olanı tanımlama faaliyetidir. Kolektif “biz”in inşa edilmesi, aynı zamanda “öteki”nin ya da “ötekiler”in yaratılmasıdır (Korkmaz, 2016, s. 23), “ötekiler” hem içeride hem dışarıdadır. Dışarıdakiler, diğer milletler; içeridekiler ise kimi zaman farklı kültürel özelliklere sahip “azınlıklar” ya da herhangi bir nedenle -kimi zaman yeterince “gelişmemiş/aydınlanmamış” olmalarından dolayı- milliyetçi projenin önünde engel oluşturanlardır. Dolayısıyla her milliyetçilik, başka milliyetçiliklerle temas içindedir. Bunlar birbirinden etkilenir ve birbirlerini besler. Başka bir deyişle milliyetçilik, milliyetçilik doğurur (Kerestecioğlu, 2014, s. 319).

---

⁸ Janus heykeli ve bu alegoriye dair detaylı bir milliyetçilik okuması için bkz. (Nairn, 2015).

---

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Amacı ve Araştırma Hipotezleri

Bu araştırmanın amacı, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi (SCÜ) ve Dicle Üniversitesi (DÜ) İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin⁹ millet ve milliyetçilik algılarının ne düzeyde olduğunu ortaya koymaktır. Ayrıca Sivas ve Diyarbakır ilinde eğitim gören üniversite öğrencilerinin milliyetçiliğe bakışındaki/yaklaşımındaki farklılıkların ve benzerliklerin ne düzeyde olduğunu belirlemektir. Çalışmada, iki farklı üniversiteden katılımcıların demografik özellikleri ile milliyetçilik eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı analiz edilecektir. Araştırmada aşağıda verilen hipotezler test edilecektir.

H1: Katılımcıların cinsiyetleri ile milliyetçilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

H2: Katılımcıların okuduğu üniversite ile milliyetçilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

H3: Katılımcıların okuduğu bölüm ile milliyetçilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

H4: Katılımcıların üniversiteye gelmeden önce yaşadıkları idari birim ile milliyetçilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

H5: Katılımcıların gelir düzeyleri ile milliyetçilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

H6: Katılımcıların sosyal ve siyasi görüşleri ile milliyetçilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

2.2. Araştırmanın Tasarımı

Çalışmanın odak noktası, SCÜ ve DÜ öğrencilerinin milliyetçilik düzeylerinin demografik özellikleri bağlamında incelenmesi ve karşılaştırılmasıdır. Çalışmanın saha araştırması bölümü nicel araştırma yöntemleri ve tarama deseniyle yürütülmüş, bu bağlamda bahsi geçen iki üniversiteden toplamda 388 katılımcıya anket formu uygulanmıştır. Çalışma dâhilinde belirlenen hipotezler, anket verilerinin SPSS paket programında ilgili analizler yapılması suretiyle test edilmiştir.

---

⁹ Çalışmanın devamında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri için SCÜ ve Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri için ise DÜ kısaltmaları kullanılacaktır.

2.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evreni, SCÜ ve DÜ lisans öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırmacıların bahsi geçen üniversitelerde çalışmaları ve katılımcılarla yüz yüze anket yapma imkânının olması, evrenin belirlenmesinde etkili olmuştur.

Tablo 1. *Araştırma Evrenini Oluşturan Fakültelerdeki Toplam Öğrenci Sayısı*

Araştırmanın Yapıldığı Fakülte	Öğrenci Sayısı	%
SCÜ	2947	75,83
DÜ	939	24,17
Toplam	3886	100

Araştırmanın yapıldığı SCÜ’de 2021-2022 öğretim yılında 2947 lisans öğrencisi, 9 farklı bölümde (İktisat, İşletme, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, Maliye, Yönetim Bilişim Sistemleri, Uluslararası Ticaret ve Lojistik, Bankacılık ve Finans, Ekonometri) öğrenimlerine devam etmektedir. Araştırmanın diğer ayağını oluşturan DÜ’de ise 4 farklı bölümde (İktisat, İşletme, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Sağlık Yönetimi) 939 lisans öğrencisi öğrenimlerine devam etmektedir. Araştırmanın evrenini her iki fakülteden toplamda 3886 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma evreninin bilindiği (3886) durumda kullanılacak örneklem formülüyle örneklem sayısı %95 güven aralığında ve %5 hata payı ile örneklem büyüklüğü 351 olarak hesaplanmıştır (Salant & Dillman, 1994, s. 55; Altunışık vd., 2010, s. 135). Hesaplanan örneklem sayısına basit tesadüfi yöntemle ulaşılarak katılımcılara anket formu uygulanmıştır.

2.4. Araştırma Verilerinin Toplanması

Çalışmanın saha araştırmasını gerçekleştirmek amacıyla öncelikle Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Etik Kurulu Başkanlığı’ndan 02.12.2021 tarih ve E-60263016-050.06.04-102627 sayılı Etik Kurulu İzni alınmıştır. Araştırmada, veri toplama amacı ile anket formu kullanılmıştır. Araştırma için kullanılan anket formundaki sorular, Y. Furkan Şen tarafından hazırlanan *Türk Toplumunun Millet ve Milliyetçilik Algısı* ölçeğinden (Şen, 2015) alınmıştır. Anket formu iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde katılımcılara cinsiyetleri, yaşları, üniversiteye başlamadan önce ikamet ettikleri idari birim ve şehir, okudukları bölüm ve ailelerinin aylık gelirleri sorulmuştur. Anketin ikinci bölümünde ise katılımcıların millet ve milliyetçilik algısını ölçmeyi amaçlayan sorulara yer verilmiştir. Bu bölümü oluşturan soruların 16’sı likert ölçeğe sorulmuştur. Bunun yanı sıra 14 soruda katılımcılara şıklardan birini işaretlemesi rica edilmiş ve iki adet de açık uçlu soruya yer verilmiştir.

2.5.Verilerin Analizi

Anket verilerinin analizinde SPSS 20 for Windows paket programı kullanılmıştır. Örnekleme ait olan ham verilerin çözümlenmesinde betimsel istatistik yöntem ve teknikleri kullanılmıştır. Çözümlenen verilerin tablolar şeklinde ifade edilmesinde demografik yapı ve araştırma amacına yönelik hazırlanmış ifadelere ait yanıtların frekans (f) ve yüzde (%) değerleri dikkate alınmıştır. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediği de test edilmiştir. Yapılan testte, verilerin normal dağılmadığı görülmüştür. Araştırmada, çarpıklık ve basıklık (skewness ve kurtosis) değerleri -3 ve +3 olduğu için normallik testleri ile ilerlenebileceğinden (Mayers, 2013, s. 53) gruplar arasında anlamlı farkın olup olmadığını 0,05 anlamlılık düzeyinde, ikili gruplar için “t Testi” ve üçlü gruplar için ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile saptanmaya çalışılmıştır (Demir vd., 2016, s. 53). Bunların yanı sıra çapraz tablo dağılımlarına yönelik analizler de yapılmıştır.

Çalışmanın güvenilirliğini test etmek için ise Cronbach Alfa katsayısına bakılmıştır. Buradaki amaç, ölçekte yer alan sorunun homojen bir yapıyı açıklamak üzere bir bütün oluşturup oluşturmadıklarını araştırmaktır (Karagöz, 2017, s. 557). Bir ölçme aracı için güvenirliliğin önemli bir göstergesi olan Cronbach Alpha (α) katsayısı literatürde yaygın olarak aşağıdaki şekliyle kabul görmektedir (Kartal & Bardakçı, 2019, s. 88).

0,00 < α <0.40 arasında bir değerse ölçek güvenilir değildir.

0.40 < α < 0.60 arasında bir değerse ölçek düşük güvenirliliktir.

0.60 < α < 0,80 arasında bir değerse ölçek oldukça güvenirdir.

0,80 < α < 1,00 arasında bir değerse ölçek yüksek derecede güvenirdir.

Saha araştırmasında yapılan anketlerin güvenirliliğinin ne ölçüde güvenli olduğunu tespit etmek için Cronbach's Alpha katsayısı analiz edilmiştir. Yapılan analize göre anket formundaki soruların güvenirlilik oranının 0,80 olduğu görülmüştür. Başka bir deyişle anket formu, ölçmek istenen olguyu ölçmede *yüksek derecede güvenilirdir*.

4.Araştırmanın Bulguları

Araştırmanın bu kısmında, SCÜ ve DÜ öğrencilerine uygulanan anket formundan elde edilen veriler, belirtilen istatistiksel tekniklerle analiz edilmiş ve analiz sonuçları tablolar şeklinde sunulmuş ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

4.1.Katılımcı Öğrencilerin Demografik Özellikleri

SCÜ ve DÜ öğrencilerinden araştırmaya katılan 388 kişinin demografik özellikleri Tablo-2’de verilmiştir.

Tablo 2. Üniversite Öğrencilerinin Demografik Verileri

Değişken	SCÜ Öğrencileri		DÜ Öğrencileri	
	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
Cinsiyet				
Kadın	92	49,5	119	58,9
Erkek	94	50,5	83	41,1
Toplam	186	100	202	100
Yaş				
18	1	0,5	1	0,5
19	20	10,8	6	3,0
20	47	25,3	28	13,9
21	47	25,3	40	19,8
22	43	23,1	49	24,3
23	17	9,1	41	20,3
24 ve üzeri	11	5,9	37	18,3
Toplam	186	100	202	100
Üniversiteye Gelmeden Önce Yaşadıkları İdari Birim				
Büyükşehir	45	24,2	85	42,1
İl	66	35,5	62	30,7
İlçe	48	25,8	25	12,4
Kasaba	5	2,7	2	1,0
Köy	22	11,8	28	13,9
Toplam	186	100	202	100
Aylık Gelir				
3000 TL ve altı	37	19,9	58	28,7
3001 – 4500 TL	61	32,8	63	31,2
4501- 6000 TL	43	23,1	39	19,3
6001- 7500 TL	17	9,1	16	7,9
7500 TL ve üzeri	28	15,1	26	12,9
Toplam	186	100	202	100

Tablo-2’de görüldüğü üzere SCÜ öğrencilerinin cinsiyet dağılımı birbirine çok yakın iken DÜ’de kadın katılımcıların oranı (%58,9), erkek katılımcıların oranından (%41,1) daha fazladır. SCÜ katılımcılarının %73,7’si 20-22 yaş arası öğrencilerden oluşurken, DÜ katılımcılarının %64,4’ü 20-22 yaş aralığındadır. Her iki üniversiteden katılımcıların önemli bir bölümü büyükşehir ya da il merkezinden geldiğini belirtmiştir ancak DÜ öğrencilerinin üniversite öncesinde yaşadığı idari birimin büyük oranda büyükşehir olduğu dikkat çekmektedir. Dolayısıyla şehirli katılımcı oranı DÜ katılımcılarında daha fazladır. Bu durumda, özellikle DÜ katılımcılarının %65,3’ünün Diyarbakır’dan gelmesi ve bu kişilerin önemli bir kısmının da Diyarbakır merkezinde yaşıyor olması etkili olmuştur. SCÜ öğrencilerinin %37,1’i Sivas’ta yaşadığını belirtmiş, diğer illerdeki dağılımlarda öne çıkan bir başka ilin olmadığı tespit edilmiştir. Her iki üniversiteden katılımcının ailelerinin aylık

gelirinin düşük seviyede olduğu tespit edilmiş olup, DÜ öğrencilerinde özellikle ailelerinin 3000 TL ve altında gelire sahip olduğunu belirtenlerin oranı dikkat çekici şekilde fazladır.

4.2. Katılımcı Öğrencilerin Millet ve Milliyetçilik Algıları ile İlgili Bulgular

Araştırmada katılımcılardan millet ve milliyetçilik algılarını ölçecek soruları yanıtlamaları istenmiştir. Bu bölümdeki soruların amacı, katılımcıların millet ve milliyetçilik konusundaki fikirleriyle etnisiteleri, ideolojileri, kendilerini yakın bulduğu siyasal partiler, millet olma noktasındaki referans noktaları gibi birçok bulguya ulaşmaktır. Buradaki veriler aslında araştırmanın hipotezini oluşturması ve sonraki bölümde sınanması açısından da kayda değerdir.

Tablo 3. Katılımcıların Etnik Mensubiyetleri

Kendinizi hangi etnik mensup hissediyorsunuz?	SCÜ Öğrencileri		DÜ Öğrencileri		Toplam	
	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
Türk	152	84,4	32	15,8	184	48,7
Arap	2	1,1	5	2,5	7	1,8
Ermeni	1	0,5	3	1,5	4	1,0
Çerkez	1	0,5	2	1,0	3	0,8
Kürt	12	6,5	134	66,3	146	37,6
Zaza	-	-	20	9,9	20	5,2
Laz	2	1,1	-	-	2	0,5
Diğer	11	5,9	6	3,0	17	4,4
Toplam	186	100	202	100	388	100

Tablo-3'te, SCÜ katılımcılarının %84,4'ünün kendisini etnik mensubiyet bakımından Türk; DÜ katılımcılarının ise %66,3'ünün Kürt olarak tanımladığı görülmektedir. SCÜ'deki katılımcılardan kendilerini Kürt olarak belirtenlerin oranı %6,5 iken DÜ'deki katılımcılardan kendilerini Türk olarak belirtenlerin oranı %15,8'dir. Diğer etnik mensubiyetlere dağılım, her iki üniversitede de yüksek bir orana tekabül etmemektedir.

Tablo 4. Üniversite Öğrencilerinin Siyasi ve Sosyal Görüşlerinin Dağılımı

Kendinizi siyasi ve görüşlerden hangisinde görüyorsunuz?	SCÜ Öğrencileri		DÜ Öğrencileri		Toplam	
	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
Türk Milliyetçisi	67	36,0	16	7,9	83	21,4
Kürt Milliyetçisi	-	-	29	14,4	29	7,5
Kemalist (Atatürk Milliyetçisi)	33	17,7	11	5,4	44	11,3
Liberal	3	1,6	9	4,5	12	3,1
Sosyal Demokrat	6	3,2	28	13,9	34	8,8

Muhafazakâr	3	1,6	7	3,5	10	2,6
İslamcı	14	7,5	18	8,9	32	8,2
Anarşist	-	-	8	4,0	8	2,1
Sosyalist	6	3,2	13	6,4	19	4,9
Feminist	8	4,3	16	7,9	24	6,2
Cevap Yok/Fikrim Yok	36	19,4	36	17,8	72	18,6
Diğer	10	5,4	11	5,4	21	5,4
Toplam	186	100	202	100	388	100

Tablo-4, SCÜ ve DÜ mensubu katılımcıların kendilerini siyasi ve sosyal görüş olarak hangi akıma/ideolojiye yakın hissettiklerini göstermektedir. SCÜ katılımcılarının %36'sı kendisini Türk milliyetçisi ve %17,7'si de Kemalist (Atatürk Milliyetçisi) olarak tanımlamaktadır. Bu iki grubu milliyetçi olarak ele aldığımızda katılımcıların %53,7'sinin kendisini milliyetçi olarak tanımladığı ortaya çıkmaktadır. Bu oran başka bir deyişle, katılımcıların yarısından fazlasının milliyetçi ideolojiyi benimsediğini göstermektedir. SCÜ öğrencilerinin %19,4'ü ise cevap vermemiş ya da bu konuda fikri olmadığını ifade etmiştir. Bu durum katılımcıların soruyu yanıtlamaya çekindikleri ya da gerçekten bir ideolojiye sahip olmadıkları şeklinde yorumlanabilir. Katılımcılardan kendilerini İslamcı olarak tanımlayanların oranı %7,5'tir. Ayrıca sosyalist ya da sosyal demokrat gibi sol eğilimli ideolojilere mensup olduğunu belirtenlerin oranı ise toplamda %6,4'tür.

DÜ katılımcılarının verdikleri cevaplara bakıldığında ilk dikkat çeken, hiçbir ideolojinin baskın şekilde ön plana çıkacak kadar taraftar bulmadığıdır. Katılımcıların %17,8'i (ki bu oran SCÜ katılımcılarına yakın bir orandır) bu soruya cevap vermemiş ya da herhangi bir ideolojiye sahip olmadığını belirtmiştir. Kendisini sosyalist ya da sosyal demokrat olarak tanımlayanların oranı %20,3'tür. Bu oran, CÜ ile karşılaştırıldığında DÜ katılımcılarının sol eğilimli ideolojilere daha ilgili olduğunu gösterir.

DÜ katılımcılarından kendisini etnik bakımdan Kürt olarak tanımlayanların %19,4'ü aynı zamanda Kürt milliyetçisi olduğunu belirtmiştir. Buna karşın kendisini Kürt olarak tanımlayanların %8,2'si aynı zamanda Türk milliyetçisi ya da Atatürk milliyetçisi/Kemalist olduğunu belirtmiştir. Benzer ilişki SCÜ öğrencileri için de bakıldığında kendisini Türk olarak tanımlayanların %59,9'unun Türk milliyetçisi (%41,4) ya da Atatürk milliyetçisi/Kemalist (%18,5) olduğu görülmüştür. Bu durumda Türklerin milliyetçi eğilimlerinin, Kürtlere göre daha baskın olduğu yorumu yapılabilir.

Tablo 5. Katılımcıların Kendilerini Türk Olarak Nitelendirmelerinin Sebebi

Kendinizi niteliyorsanız nedir?	Türk bunun olarak sebebi	SCÜ Öğrencileri		DÜ Öğrencileri		Toplam	
		Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
Aslında hissetmiyorum ama kaldığım için öyle görüyorum	Türk mecbur	3	1,6	13	6,4	16	4,1
Türkiye’de doğmuş olmam		29	15,6	76	37,6	105	27,1
Ailemin Türk olması ya da ana-babamın olması	Türk	41	22,0	17	8,4	58	14,9
Türk milletinin büyüklüğüne ve üstünlüğüne inanıyor olmam	ve	104	55,9	28	13,9	132	34,0
Kendimi Türk hissetmiyorum		9	4,8	68	33,7	177	19,8
Toplam		186	100	202	100	388	100

Katılımcılara, kendilerini Türk olarak niteliyorlarsa bunun sebebinin ne olduğunu ölçmek için de bir soru sorulmuştur. SCÜ katılımcılarının %55,9’u Türk milletinin büyüklüğüne ve üstünlüğüne inandıkları için kendilerini Türk olarak nitelediklerini dile getirmiştir. Katılımcıların %22’si ailelerinin Türk olması ya da Türk ana-babanın çocuğu olmalarından dolayı kendilerini Türk olarak nitelediklerini belirtmiştir. Türkiye’de doğmuş olmamdan dolayı kendimi Türk olarak niteliyorum diyenlerin oranı ise %15,6’dır. DÜ katılımcılarının verdikleri cevaplara bakıldığında %37,6’sının Türkiye’de doğmuş olmasından dolayı kendisini Türk olarak nitelediği görülmektedir. Buna karşın %33,7’si kendisini Türk hissetmediğini, %6,4’ü ise kendisini Türk hissetmediğini ancak mecbur kaldığı için kendisini Türk olarak nitelediğini söylemiştir. Dolayısıyla DÜ katılımcılarının toplamda %40,1’i kendisini doğrudan Türk olarak nitelemediğini belirtmiştir. Bu durum Türklüğün bir üst kimlik olarak sıkça dile getirildiği Türkiye’de, bu argümanın aslında Kürt katılımcılar açısından tamamen karşılık görmediği şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca Türkiye’de doğmuş olmasından dolayı kendisini Türk olarak niteleyenlerin oranının DÜ katılımcıları arasında hatırı sayılır bir oranda olması (%37,6), Türklüğün belirli çevrelerde daha çok bir toprak parçasına mensubiyet ya da vatandaşlıkla eş tutulduğu şeklinde yorumlanmasına neden olabilir.

Katılımcıların objektif ya da sübjektif millet anlayışından hangisine yakın olduklarını tespit etmek amacıyla katılımcılara bu konuda birçok soru yöneltilmiştir.

Tablo 6. Katılımcılara Göre Türk Olmanın Tanımı

Size göre Türk olmayı en iyi tanımlayan cümle hangisidir?	SCÜ Öğrencileri		DÜ Öğrencileri		Toplam	
	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
Türk vatandaşı olmak “Türk olmaktır”	57	30,6	54	26,7	111	28,6
Türk ırkıdan olmak “Türk olmaktır”	80	43,0	91	45,0	171	44,1
Türkiye’de doğmak ve büyüme “Türk olmaktır”	32	17,2	35	17,3	67	17,3
Anadilin Türkçe olması “Türk olmaktır”	8	4,3	14	6,9	22	5,7
Müslüman olmak “Türk olmaktır”	9	4,8	8	4,0	17	4,4
Toplam	186	100	202	100	388	100

Tablo-6’ya göre SCÜ katılımcıların %43’ü *Türk ırkıdan olmayı Türk olmak* olarak değerlendirirken, %30,6’sı Türk vatandaşı olmak Türk olmaktır demiştir. Katılımcıların %17,2’si ise *Türkiye’de doğmak ve büyüme Türk olmaktır* fikrini benimsemişlerdir. Ana dil ve din kriterini Türk olmanın en önemli unsuru olarak görenlerin oranı nispeten daha düşüktür. Dolayısıyla Türk olmanın tanımlanmasında objektif kriterlerin (aynı etnisite, dil, din gibi), subjektif kriterlerden (vatandaşlık da dâhil olmak üzere birlikte yaşama ülküsüne sahip olma) daha ağır bastığı görülmektedir. Ancak subjektif kriterlerin de azımsanamayacak bir orana tekabül ettiği unutulmamalıdır. Aynı soruya DÜ katılımcıların verdikleri yanıtlarda da ırk bağı ilk sırada yer almaktadır. Katılımcıların %45’i bu soruyu *Türk ırkıdan olmayı Türk olmaktır* şeklinde yanıtlamış ve millete bakış açılarının daha çok objektif kriterler üzerinden olduğunu ortaya koymuşlardır. Subjektif millet anlayışına yakın olanlar ise %26,7’lik oranla *Türk vatandaşı olmak Türk olmaktır* diyenlerdir. Sonuç olarak milletin tanımlanmasında, her iki grup için de objektif unsurların önemli bir rol oynadığını söylemek mümkündür.

Tablo 7. Katılımcıların Türklüğe Dair Hisleri

Türklük/Türküm ifadesi size ne hissettirir?	SCÜ Öğrencileri		DÜ Öğrencileri		Toplam	
	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
Beni gururlandırır	134	72,0	29	14,4	163	42,0
Türk vatandaşı olduğumu hissettirir	32	17,2	52	25,7	84	21,6
Türk olmayanlar üzerine baskı kurar	2	1,1	51	25,2	53	13,7
Türkiyeli olduğumu hissettirir	8	4,3	33	16,3	41	10,6
Hiçbir şey hissettirmez	10	5,4	37	18,3	47	12,1
Toplam	186	100	202	100	388	100

Tablo-7'ye göre SCÜ katılımcıların %72'si, Türklük/Türküm ifadesinin kendilerini gururlandırdığını ifade etmektedir. SCÜ öğrencilerinin buradaki %72'lik oranı ile bir önceki tabloda objektif millet yaklaşımına olan eğilimleri, objektif unsurlara dayalı Alman romantizmine yakın bir millet anlayışını benimsediklerini ortaya koymaktadır. Milliyetçiliğin romantik anlatısında milletin üstün niteliklerine sıkça vurgu yapılmaktadır ve böylelikle ona geçmişle sınırlı kalmayan bir "görev" verilmektedir. Kendi özgürlüğü için mücadele eden bu kutsal millet, zaferler kazanmaya yazgılı olduğuna ve bunu çevresindeki bütün diğer milletlerden daha iyi yapabileceğine göre, "bugün" bu milletin bir ferdi üstün nitelikleriyle diğerlerinden belirgin bir şekilde ayrıldığına inanılmaktadır (Yıldırım, 2012, s. 110). Dolayısıyla tablo-7'de SCÜ katılımcılarının Türklük/Türküm ifadesine dair hisleri, onların objektif unsurlara dayalı Alman romantizmine benzer bir millet anlayışına sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 8. Katılımcıların İnsanları Sınıflamaya Dair Algıları

Size göre birbirinden ayıran en temel farklılık nedir?	SCÜ Öğrencileri		DÜ Öğrencileri		Toplam	
	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
İrk	10	5,4	8	4	18	4,6
Din	10	5,4	5	2,5	15	3,9
Dil	10	5,4	8	4	18	4,6
Siyasi Görüş	14	7,5	11	5,4	25	6,4
Sınıf (Zenginlik ya da yoksulluk)	17	9,1	28	13,9	45	11,6
Ahlak Anlayışları	33	17,7	64	31,7	97	25
İnsanlar arasında hiçbir fark önemli değildir	92	49,5	78	38,6	170	43,8
Toplam	186	100	202	100	388	100

Tablo-8'de katılımcılara insanlar arasındaki en temel farklılığın ne olduğu sorulmuştur. SCÜ katılımcıların %49,5'i insanlar arasında hiçbir farkın önemi olmadığını ifade etmiştir. Bunu takip eden ahlak anlayışı kriteri ise %17,7'lik bir orandadır. İrk, din ve dil gibi milletin objektif kriterlerini insanlar arasında önemli bir fark görenlerin toplam oranı yalnızca %16,2'dir. Önceki tablolarda SCÜ katılımcılarının milliyetçilik hassasiyetlerinin görece yüksek oranlarda olmasına rağmen insanları kategorize etmede milletin objektif kriterlerine yer vermiyor olmaları dikkat çekicidir.

DÜ katılımcıların ise %38,6'sı insanlar arasında hiçbir farkın kendileri için önemli olmadığını ifade ederken, %31,7'si ise insanlar arasındaki en temel farkın ahlak anlayışından kaynaklandığını belirtmiştir. Katılımcıların yalnızca %10,5'lik bir bölümü milliyetçiliğin objektif kriterleri olan ırk, dil ve dini insanlar arasındaki en temel fark olduğunu belirtmiştir.

Dolayısıyla her iki fakülte öğrencileri için de insanları kategorize ederken ırk, dil ve din gibi unsurlar çok baskın olarak kriter alınmamaktadır denebilir.

Tablo 9. Katılımcılara Göre Aynı Milletten Olmanın Göstergeleri

Size göre insanların aynı milletten olduğunu en önemli göstergesi nedir?	SCÜ Öğrencileri		DÜ Öğrencileri		Toplam	
	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
Aynı dili konuşmaları	47	25,3	27	13,4	74	19,1
Aynı dinden olmaları	9	4,8	9	4,5	18	4,6
Aynı ırktan olmaları	48	25,8	54	26,7	102	26,3
Yurttaş olmaları	56	30,1	75	37,1	131	33,8
Aynı ülkede yaşamaları	26	14,0	37	18,3	63	16,2
Toplam	186	100	202	100	388	100

Tablo-9'a göre SCÜ katılımcılarının %30,1'i aynı milletten olmanın en önemli göstergesinin "yurttaş olmak" olduğunu belirtirken, %25,8'i aynı ırktan olmak ve %25,3'ü ise aynı dili konuşmak şeklinde yanıt vermiştir. Aynı milletten olmanın en önemli kriteri aynı ülkede yaşamaktır diyenlerin oranı %14,0 iken bu kriter için aynı dinden olmaları diyenlerin oranı yalnızca %4,8'dir. Katılımcıların %54,9'u insanların aynı milletten olduğunu en önemli göstergelerini, millet kavramını oluşturan objektif unsurları (ırk, dil ve din) temel alarak yanıtlamıştır. Yurttaş olmak ya da aynı ülkede yaşamak gibi daha liberal ve subjektif kriteri seçenlerin oranı ise toplamda %44,1'dir. DÜ katılımcılarının ise %55,4'ü millet kavramını subjektif unsurların oluşturduğu şeklinde yanıtlamıştır. Buna göre DÜ öğrencilerin millet kavramına bakışında subjektif unsurlar, SCÜ öğrencilerine göre daha baskındır denebilir.

Tablo 10. Katılımcıların Ülkelerinde Farklı Dillerin Konuşulmasına Dair Algıları

Türkiye'de farklı dillerin konuşulması hakkında ne düşünüyorsunuz?	SCÜ Öğrencileri		DÜ Öğrencileri		Toplam	
	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
Herkes, her yerde istediği dili/anadilini konuşabilmeli ve bu dilde eğitim alabilmelidir	90	48,4	173	85,6	263	67,8
Eğitim dili Türkçe olmalı, bunun dışında herkes istediği dili konuşabilmelidir	76	40,9	27	13,4	103	26,5
Her yerde sadece Türkçe konuşulmalıdır	20	10,8	2	1,0	22	5,7
Toplam	186	100	202	100	388	100

Türkiye'de farklı dillerin konuşulması hakkında SCÜ katılımcılarına yöneltilen sorulara, katılımcıların %48,4'ü herkes her yerde istediği dili/anadilini konuşabilmeli ve bu dilde eğitim alabilmelidir şeklinde yanıt vermiştir. Eğitim dili Türkçe olmalı, bunun dışında herkes istediği dili konuşabilmelidir diyenlerin oranı %40,9 ve her yerde sadece Türkçe konuşulmalıdır diyenlerin oranı %10,8'dir. SCÜ katılımcılarının %48,4'ü, DÜ

katılımcılarının ise %85,6'sı herkesin istediği dili/anadili konuşabilmesi ve bu dilde eğitim alabilmesi gerektiği şeklinde yanıt vermiştir. Tablo-10'da DÜ katılımcılarının %66,3'ünün Kürt ve %9,9'unun Zaza olarak kendilerini tanımladığı düşünüldüğünde, etnik mensubiyetle farklı dillerde/anadilde kamusal alanda konuşma ve eğitim alma hakkı arasında ilişki için çapraz tabloya bakılabilir. Tablo-11'te buna bakılmıştır:

Tablo 11. DÜ Katılımcılarının Etnik Mensubiyetleri ile Farklı Dillerde/Anadilde Konuşma ve Eğitim Alma Konusundaki Fikirlerine Dair Çapraz Tablo

Etnik Mensubiyet	Türkiye'de farklı dillerin konuşulması hakkında ne düşünüyorsunuz?					
	Herkes her yerde istediği dili/anadilini konuşabilmeli ve bu dilde eğitim alabilmelidir		Eğitim dili Türkçe olmalı, bunun dışında herkes istediği dili konuşabilmelidir		Her yerde sadece Türkçe konuşulmalıdır	
	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
Türk	27	77,1	8	22,9	0	0
Kürt + Zaza	135	87,7	17	11,0	2	1,3
Diğerleri	11	84,6	2	15,4	0	0
Toplam	173		27		2	

Tablo-11'den de anlaşılacağı üzere etnik mensubiyeti Türk, Kürt ve Zaza ya da diğerlerinden oluşan DÜ katılımcıların sırasıyla %77,1'i, %87,7'si ve %84,6'sı herkesin her yerde istediği dili/anadilini konuşabilmesi ve bu dilde eğitim alması gerektiğini düşünmektedir.

Tablo 12. Katılımcıların Yaşamak İstedikleri Ülkeler

Başka bir ülkede yaşama imkânınız olsa hangi ülkede yaşamayı seçerdiniz?	SCÜ Öğrencileri		DÜ Öğrencileri		Toplam	
	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
Türk Cumhuriyetleri	35	18,8	15	7,4	50	12,9
Avrupa Ülkeleri	77	41,4	90	44,6	167	43,0
ABD ya da Kanada	36	19,4	47	23,3	83	21,4
Müslüman Ülkeler	5	2,7	14	6,9	19	4,9
Başka Bir Ülkede Yaşamak İstemem	25	13,4	15	7,4	40	10,3
Diğer Ülkeler	8	4,1	21	10,4	29	7,5
Toplam	188	100	202	100	388	100

Katılımcılara yöneltilen bir diğer soru bir başka ülkede yaşama imkânları olsa hangi ülkede yaşamak isteyeceklerine dair olmuştur. SCÜ katılımcılarının %41,4'ü Avrupa ülkelerinde, %19,4'ü ABD ya da Kanada'da yaşamak istediğini belirtmiştir. Türk Dünyasının önemli bir coğrafyasını oluşturan bağımsız Türk Cumhuriyetlerinde yaşamak isteyenlerin oranı %18,8'dir. Bir başka ülkede yaşamak istemem diyenlerin oranı %13,4 iken, Müslüman ülkeleri seçenlerin oranı %2,7'dir. SCÜ katılımcıların %60,8'inin imkânı olsa Avrupa ülkeleri, ABD ya da Kanada'da yaşamak istediği görülmektedir. Sonuç olarak kendilerini

milliyetçi olarak tanımlayan gençlerin, imkânları olması halinde geleceklerini Batılı ülkelerde geçirmek istediklerini belirtmeleri sorgulanmaya değerdir.

Aynı soruya DÜ katılımcılarının verdiği yanıtlara bakıldığında, katılımcıların %44,6'sının Avrupa ülkelerinde, %23,3'ünün Amerika Birleşik Devletleri'nde ya da Kanada'da yaşamak istediği görülmektedir. Dolayısıyla Batılı ülkelerde geleceklerini kurmak isteyenlerin toplam oranı %67,9'dur. Bir başka ülkede yaşamak istemem diyenlerin oranı %7,4, Müslüman ülkelerde yaşamak isterim diyenlerin oranı %6,9 ve sayılan ülkeler dışında başka bir ülkede yaşamak isterim diyenlerin oranı da %10,4'tür. Tablo 12'nin ortaya koyduğu önemli bir sonuç, ideolojik olarak birbirinden farklı görünen SCÜ öğrencilerinin %86,6'sının ve DÜ öğrencilerinin %92,6'sının imkân verilmesi durumunda geleceklerini yurtdışında görmeleridir.

Tablo 13. Katılımcıların Kendilerini Yakın Hissettikleri Siyasi Parti

Kendinizi aşağıdaki partilerden hangisine yakın hissediyorsunuz?	SCÜ Öğrencileri		DÜ Öğrencileri		Toplam	
	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
Ak Parti	36	19,4	18	8,9	54	13,9
CHP	34	18,3	25	12,4	59	15,2
MHP	25	13,4	5	2,5	30	7,7
İyi Parti	7	3,8	2	1,0	9	2,3
HDP	0	0,0	44	21,8	44	11,3
Büyük Birlik Partisi	5	2,7	0	0,0	5	1,3
Zafer Partisi	1	0,5	1	0,5	2	0,5
Vatan Partisi	1	0,5	0	0,0	1	0,3
Saadet Partisi	1	0,5	0	0,0	1	0,3
Gelecek Partisi	-	0,0	3	1,5	1	0,8
Deva Partisi	1	0,5	5	2,5	6	1,5
Diğer	6	3,2	15	7,4	21	5,4
Hiçbiri	69	37,1	84	41,6	153	39,4
Toplam	186	100	202	100	388	100

Katılımcılara hangi siyasi partiye yakın hissettikleri sorusu da yöneltilmiştir. SCÜ katılımcılarının %37,1'i hiçbir siyasi partiye kendilerini yakın hissetmediklerini belirtmiştir. Ak Parti diyenlerin oranı %19,4, CHP diyenlerin oranı %18,3, MHP diyenlerin oranı 13,4 ve İyi Parti diyenlerin oranı yalnızca %3,8'dir. Bu gruptaki katılımcılardan HDP'ye kendini yakın hisseden yoktur. Aynı soruya DÜ katılımcılarının verdiği yanıtlar ise sırasıyla hiçbiri %41,6, HDP %21,8, CHP %12,4 ve Ak Parti %8,9'dur. Her iki gruptan katılımcılar için de Türkiye'de kendilerine yakın hissettikleri siyasi partinin "hiçbiri" şeklinde çıkması, gençlerin Türk siyasetine dair umutsuz bir bakış açısı içinde oldukları şeklinde yorumlanabilir. Katılımcılara yakın oldukları siyasi parti haricinde Türkiye'de gerçek manada milliyetçi olduğunu düşündükleri siyasi parti de sorulmuştur.

Tablo 14. Katılımcılara Göre Türkiye'deki Gerçek Manada Milliyetçi Olan Siyasi Parti

Size göre aşağıdaki partilerden hangisi gerçek manada milliyetçidir?	SCÜ Öğrencileri		DÜ Öğrencileri		Toplam	
	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
Ak Parti	28	15,1	18	8,9	46	11,9
CHP	28	15,1	31	15,3	59	15,2
MHP	44	23,7	65	32,2	109	28,1
İyi Parti	11	5,9	6	3,0	17	4,4
HDP	0	0,0	14	6,9	14	3,6
Büyük Birlik Partisi	7	3,8	0	0,0	7	1,8
Zafer Partisi	1	0,5	1	0,5	2	0,5
Vatan Partisi	2	1,1	1	0,5	3	0,8
Saadet Partisi	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Gelecek Partisi	0	0,0	1	0,5	1	0,3
Deva Partisi	1	0,5	2	1,0	3	0,8
Diğer	7	3,8	31	15,8	38	9,8
Hiçbiri	57	30,6	32	15,3	89	22,9
Toplam	186	100	202	100	388	100

SCÜ katılımcılarına sorulan, “Size göre aşağıdaki partilerden hangisi gerçek manada milliyetçidir?” sorusuna verilen yanıtlara göre katılımcıların %30,6’sı hiçbiri, %23,7’si MHP, %15,1’i Ak Parti ve %15,1’i CHP yanıtını vermiştir. Bu gruptaki öğrencilerin önemli bir bölümünün daha önceki sorulara vermiş olduğu yanıtlardan milliyetçiliğe olumlu bir bakış açısına sahip olduğu düşünülürse %30,6’sının hiçbir siyasi partiyi milliyetçi bulmaması Türkiye’deki siyasal partilere bir eleştiri şeklinde değerlendirilebilir. DÜ katılımcılarının vermiş oldukları yanıtta (%32,2) göre gerçek manada milliyetçi görülen ilk sıradaki parti MHP’dir. Aynı soruya verilen yanıtlara bakıldığında MHP’yi %15,8 ile diğer partiler, %15,3 ile CHP ve yine %15,3 ile hiçbiri seçeneği takip etmiştir. Tablo 14’deki bulgular incelendiğinde DÜ öğrencilerinin %32’sinin MHP’yi; %6,9’unun HDP’yi milliyetçi bir parti olarak görmesi önemli bir ayrıntıya işaret etmektedir. Verinin ortaya çıkardığı sonuca göre DÜ öğrencileri için milliyetçilik pejoratif bir anlam ifade etmektedir. Başka bir deyişle DÜ öğrencileri nezdinde milliyetçilik “kötü” bir içerikle kodlanmış olup, katılımcılar bunu MHP ile özdeşleştirdikleri ve HDP’yi milliyetçi bir siyasi parti olarak görmedikleri anlamına gelmektedir.

Katılımcılara açık uçlu olarak yöneltilen “Türkiye’de en çok beğendiğiniz siyasetçi kimdir?” sorusuna SCÜ katılımcılarının %31,2’si cevap vermemiş, %18,3’ü Mansur Yavaş, %14’ü de Recep Tayyip Erdoğan yanıtını vermiştir. Aynı soruya Dicle Üniversitesi İİBF katılımcılarının %33,2’si cevap vermemiş, %21,8’i Selahattin Demirtaş ve %7,9’u Mansur Yavaş cevabını vermiştir.

Katılımcılara açık uçlu olarak yöneltilen “Size göre Türkiye’deki en milliyetçi siyaset adamı kimdir?” sorusuna SCÜ öğrencilerinin %37,1’i cevap vermezken %17,7’si Muhsin Yazıcıoğlu ve %11,8’i Mansur Yavaş yanıtını vermiştir. Aynı soruya DÜ öğrencilerinin %38,1’i cevap vermemiş, %21,8’i Devlet Bahçeli, %8,4’ü Selahattin Demirtaş ve %8,4’ü de Recep Tayyip Erdoğan cevabını vermiştir. DÜ öğrencilerinin en milliyetçi siyaset adamı olarak Devlet Bahçeli’yi görmeleri, esasında milliyetçiliğe yükledikleri pejoratif anlamla ilişkilidir. Açık uçlu sorulara verilen yanıtlarda hiçbir siyasi partinin lideri olmayan ve yalnızca Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Mansur Yavaş isminin bu kadar öne çıkması araştırmanın önemli bulguları arasında yer almaktadır.

4.3.Araştırma Hipotezlerinin Sınanması

Araştırmaya temel teşkil eden 6 adet hipotez belirlenmiştir. Bahsi geçen hipotezler ve sonuçları Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15. *Hipotezler ve Sonuçları*

Hipotezler	
H1:	Katılımcıların cinsiyetleri ile milliyetçilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.
H2:	Katılımcıların okuduğu üniversite ile milliyetçilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.
H3:	Katılımcıların okuduğu bölüm ile milliyetçilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.
H4:	Katılımcıların üniversiteye gelmeden önce yaşadıkları idari birim ile milliyetçilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.
H5:	Katılımcıların gelir düzeyleri ile milliyetçilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.
H6:	Katılımcıların sosyal ve siyasal görüşleri ile milliyetçilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

Araştırma kapsamında katılımcılara yönetilen ve milliyetçilik düzeylerini ölçmeyi amaçlayan 16 ifadeyi bir bütün olarak değerlendirebilmek için her bir katılımcının ölçek puanı hesaplanmıştır. Katılımcılar bu bölümden minimum 16; maksimum 80 puan alabilir. Katılımcıların ölçek puanı maksimuma yaklaştıkça ifadelere katılım düzeylerinin olumlu şekilde artmaktadır. Buna karşın ölçek puanının minimum seviyelere inmesi ise ifadelere katılım düzeyinin olumsuz şekilde artış gösterdiğini ifade etmektedir. Katılımcıların ölçek puanına ilişkin elde edilen sonuçlar Tablo-16’da verilmiştir.

Tablo 16. *Milliyetçilik Düzeyi İfadelerine İlişkin Ölçek Puanı İstatistikî Sonuçlar*

	Toplam Ölçek Puanı
Ortalama	48,80
Mod	45
Standart Sapma	11,46
Minimum	16
Maksimum	73

Tablo-16 incelendiğinde katılımcıların ortalama ölçek puanı 48,80 iken; minimum 16, maksimum 73 olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların hiçbiri maksimum ölçek puanına ulaşamamıştır. Ayrıca katılımcıların katılım düzeylerini ifade etmeye yönelik beş sınıflı bir sınıflama yapıldığında elde edilen sonuçlar Tablo-17’de verilmiştir.

Tablo 17. Ölçek Puanı Sınıflamasının Frekans Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum (15-26 arası ölçek puanı)	13	3,4
Katılmıyorum (27-38 arası ölçek puanı)	58	14,9
Kararsızım (39-50 arası ölçek puanı)	148	38,1
Katılıyorum (51-62 arası ölçek puanı)	118	30,4
Kesinlikle Katılıyorum (63-74 arası ölçek puanı)	51	13,1
Toplam	388	100

Tablo incelendiğinde katılımcıların;

- (1) %3,4’ü 15-26 arasında ölçek puanı alarak genel katılım düzeylerinin “Kesinlikle Katılmıyorum”,
- (2) %14,9’u 27-38 arasında ölçek puanı alarak genel katılım düzeylerinin “Katılmıyorum”,
- (3) %38,1’nin 39-50 arasında ölçek puanı alarak genel katılım düzeylerinin “Kararsızım”,
- (4) %30,4’ü 51-62 arasında ölçek puanı alarak genel katılım düzeylerinin “Katılıyorum”,
- (5) %13,1’i ise 63 -74 arasında ölçek puanı alarak genel katılım düzeylerinin “Kesinlikle Katılıyorum” yönünde olduğu tespit edilmiştir.

Hipotez-1: Katılımcıların cinsiyetleri ile milliyetçilik düzeyleri anlamlı bir fark vardır.

Tablo 18. Milliyetçilik Düzeylerine Dair Toplam Ölçek Puanının Cinsiyete Göre Anlamlılık Analiz Sonuçları

		n	$\bar{X}$	t	P
Toplam Ölçek Puanı	Kadın	92	52,83	-2,164	0,032
	Erkek	94	55,79		

Tablo incelendiğinde, katılımcıların cinsiyetleri açısından toplam ölçek puanlarında $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. İfadelere katılım düzeylerinin ortalamaları incelendiğinde erkek katılımcılar kadın katılımcılara göre daha olumlu düzeyde katılım gösterdikleri tespit edilmiştir. Başka bir deyişle erkek katılımcıların milliyetçilik düzeyi, kadın katılımcılara göre daha yüksektir. Milliyetçiliğin toplumsal gruplar içindeki yerine bakıldığında; onun büyük ölçüde eril bir ideoloji olduğu, ulusal düşünce ve ulusal hareketlerin genel olarak erkeklerden oluştuğu görülmektedir. Milliyetçi hareketlerde

cinslerin rolü çoğunlukla ayrılmıştır. Erkekler vatan ve milleti savunur, kurtarıcı ve temsilci rollere bürünürler. Vatan, millet, kahramanlık ve liderlik-temsilcilik gibi kavramlarla eriliğin özdeşleştirilmesi, kadınların geleneksel toplumsal rollerinden ötürü milliyetçiliğe nispeten daha mesafeli olmasına sebebiyet verebilmektedir.

Hipotez-2: Katılımcıların okuduğu üniversite ile milliyetçilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 19. *Milliyetçilik Düzeylerine Dair Toplam Ölçek Puanının Okudukları Üniversiteye Göre Anlamlılık Analiz Sonuçları*

		n	$\bar{X}$	t	p
Toplam Ölçek Puanı	Cumhuriyet Üniversitesi	186	54,37	10,327	0,000
	Dicle Üniversitesi	202	43,71		

Tablo incelendiğinde, katılımcıların cinsiyetleri açısından toplam ölçek puanlarında $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. İfadelere katılım düzeylerinin ortalamaları incelendiğinde SCÜ öğrencisi katılımcıların, DÜ öğrencisi katılımcılara göre daha olumlu düzeyde katılım gösterdikleri tespit edilmiştir. Başka bir deyişle SCÜ öğrencilerinin milliyetçilik düzeyleri, DÜ öğrencilerine göre daha yüksektir. Demografik verilerden de hatırlanacağı üzere, her iki üniversitenin öğrencilerinin çok önemli bir kısmının Sivas ve Diyarbakırlı olduğu düşünüldüğünde burada belirtilen hipotezimizin nedeni daha rahat anlaşılacaktır.

Hipotez-3: Katılımcıların okuduğu bölüm ile milliyetçilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 20. *Ölçek Puanının Öğrencilerin okuduğu bölüm Açısından Anlamlılık Analiz Sonuçları*

Ölçek Puanı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Okuduğu bölüm	9	797,68	6,905	0,000
	378	115,52		

Tablo incelendiğinde; katılımcıların okuduğu bölüm açısından milliyetçilik algılarına yönelik ifadeler katılımlarında $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Anlamlı farklılığının hangi bölümlerden kaynaklandığını belirlemeye yönelik yapılan post-hoc analizi sonuçlarına göre Maliye, Ekonometri, Uluslararası Ticaret ve Lojistik bölümlerindeki öğrencilerin milliyetçilik duygularının daha güçlü olduğu ve buna karşın İktisat, İşletme ve Kamu Yönetimi bölümlerinde milliyetçi eğilimlerin daha az olduğu görülmüştür.

Hipotez-4: Katılımcıların üniversiteye gelmeden önce yaşadıkları idari birim ile milliyetçilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 21. Ölçek Puanının Üniversiteye Gelmeden Önce Yaşadığınız Yer/İdari Birim Açısından ANOVA (Tek Yönlü Varyans) Analizi Sonuçları

Ölçek Puanı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Üniversiteye gelmeden önce yaşadığınız yer/idari birim	4	599,701	4,741	0,001
	383	126,496		

Tablo incelendiğinde; katılımcıların üniversiteye gelmeden önce yaşadıkları yerleşim birimi açısından milliyetçilik algılarına yönelik ifadeler katılımlarında $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Anlamlı farklılığının hangi yerleşim biriminden kaynaklandığını belirlemeye yönelik yapılan post-hoc analizi sonuçlarına göre kırsaldan gelen öğrencilerin kent merkezinden gelen öğrencilere göre ifadeler daha olumlu düzeyde katılım gösterdikleri tespit edilmiştir. Başka bir deyişle kırsaldan gelen öğrencilerin milliyetçilik eğilimleri daha yüksektir. Kırsaldaki ilişkilerin daha çok asabiyete ya da cemaat ilişkilerine dayanması milliyetçiliği besler. Buna karşın kentlerde farklı kültürlerden ya da yaşam tarzlarından insanların cemiyet içinde ve ikincil ilişkilere dayalı gündelik hayat pratikleri kişilerin milliyetçilik ideolojisine görece daha mesafeli olmasına neden olur.

Hipotez-5: Katılımcıların gelir düzeyleri ile milliyetçilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 22. Ölçek Puanının Gelir Düzeyi Açısından Anlamlılık Analiz Sonuçları

Ölçek Puanı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gelir Düzeyi	4	167,903	1,282	0,277
	383	131,006		

Tablo incelendiğinde; katılımcıların gelir düzeyi açısından milliyetçilik algılarına yönelik ifadeler katılımlarında $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Başka bir deyişle gelir düzeyinin artması ya da düşmesi, kişilerin milliyetçilik eğilimlerini etkilememektedir. Bu hipotezin kabul edilmemesinde, öğrencilerin aile gelirlerinin ne kadar farklılık gösterse de öğrencilik yaşantılarında birbirilerine yakın yaşam standartlarına sahip olmaları önemli bir etken olabilir. Dolayısıyla öğrenci grubu dışında ve yaşam standartlarında belirgin farklılıklar bulunan gruplara yapılacak bir ölçümde burada bahsi geçen hipoteze dair sonuçlar farklılık gösterebilir.

Hipotez-6: Katılımcıların sosyal ve siyasal görüşleri ile milliyetçilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.

Tablo 23. Ölçek Puanının Sosyal ve Siyasal Görüşleri Açısından Anlamlılık Analiz Sonuçları

Ölçek Puanı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Sosyal ve siyasal görüşler	11	1210,98	12,134	0,000
	376	99,80		

Tablo incelendiğinde; katılımcıların sosyal ve siyasal görüşler açısından milliyetçilik algılarına yönelik ifadelerle katılımlarında $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Anlamlı farklılığının hangi yerleşim biriminden kaynaklandığını belirlemeye yönelik yapılan post-hoc analizi sonuçlarına göre her iki üniversitenin İİBF öğrencilerinden oluşan katılımcıların milliyetçilik ölçek puanlarını karşılaştırdığımızda; kendilerini Türk milliyetçisi, muhafazakâr ve İslamcı olarak tanımlayanların milliyetçilik eğilimlerinin diğer sosyal ve siyasal görüşlere nispeten daha yüksek olduğu görülmüştür. Buna karşın kendini anarşist, sosyalist ve Kürt milliyetçisi olarak tanımlayanların milliyetçilik eğilimleri en düşük seviyededir.

Tablo 24. Hipotezler ve Sonuçları

Hipotezler	Gerçekleşen Sonuçlar
H1: Katılımcıların cinsiyetleri ile milliyetçilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.	Desteklenmiştir
H2: Katılımcıların okuduğu üniversite ile milliyetçilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.	Desteklenmiştir
H3: Katılımcıların okuduğu bölüm ile milliyetçilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.	Desteklenmiştir
H4: Katılımcıların üniversiteye gelmeden önce yaşadıkları idari birim ile milliyetçilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.	Desteklenmiştir
H5: Katılımcıların gelir düzeyleri ile milliyetçilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.	Desteklenmemiştir
H6: Katılımcıların sosyal ve siyasal görüşleri ile milliyetçilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark vardır.	Desteklenmiştir

SONUÇ

Milliyetçilik, 17. yüzyıldan günümüze kadar geçen süreç boyunca geniş kitleleri etkileyen, çok önemli toplumsal ve siyasal sonuçlar doğuran bir olgudur. Diğer ideolojilere göre özgül ağırlığı daha yüksek olan bu olgunun, geniş halk kitlelerinin özellikle duygularından beslendiğini ve kalıcı izler bıraktığını söylemek mümkündür. İmparatorluklar çağını kapatıp ulus devletler çağını açan ve günümüz ulus devlet sisteminin kurucu fikri olan bu olgunun beslendiği kaynaklar, her ülke ve hatta şehir bazında farklılıklar gösterebilir. Bu varsayımın hazırlanan bu çalışmada Türkiye'deki millet ve milliyetçilik algısının nasıl şekillendiği ve

farklılaştığı SCÜ ve DÜ öğrencilerine uygulanan *millet ve milliyetçilik algısı* anket formuna verilen yanıtların analiz edilmesiyle ortaya konulmuştur. Araştırmanın bulgularına göre;

- (1) SCÜ katılımcılarının %84,4'ünün kendisini etnik mensubiyet bakımından Türk, DÜ katılımcılarının ise %66,3'ünün kendisini Kürt olarak tanımlamaktadır.
- (2) SCÜ katılımcılarının %36'sı kendisini Türk milliyetçisi ve %17,7'si de Kemalist (Atatürk Milliyetçisi) olarak tanımlamaktadır. Bu iki grubu milliyetçi olarak ele aldığımızda katılımcıların %53,7'sinin kendisini milliyetçi olarak tanımladığı ortaya çıkmaktadır. Başka bir deyişle bu oran, SCÜ katılımcılarının yarısından fazlasının milliyetçi ideolojiyi benimsediğini göstermektedir. DÜ katılımcılarının verdiği cevaplara bakıldığında ilk dikkat çeken, hiçbir ideolojinin baskın şekilde ön plana çıkacak kadar taraftar bulmadığıdır. Katılımcıların %17,8'i bu soruya cevap vermemiş ya da bu konuya ilişkin bir fikri olmadığını belirtmiştir. Kendisini sosyalist ya da sosyal demokrat olarak tanımlayanların oranlarının toplamı %20,3'tür. CÜ ile DÜ karşılaştırıldığında, DÜ katılımcılarda sol eğilimli ideolojilere ilginin daha fazla olduğu görülmüştür. DÜ katılımcılarından kendisini Kürt milliyetçisi olarak tanımlayanların oranı %14,4'tür. Buna karşın DÜ'de kendisini Türk milliyetçisi olarak tanımlayanların oranı %7,9'dur.
- (3) DÜ katılımcılarından kendisini etnik olarak Kürt tanımlayanların %19,4'ü aynı zamanda Kürt milliyetçisi olduğunu belirtmiştir. Burada kendisini Kürt milliyetçisi olarak gören Kürtlerin oranının nispeten düşük olması, DÜ katılımcılarının milliyetçiliğe yüklediği pejoratif anlamla ilişkilidir. Buna karşın kendisini Kürt olarak tanımlayanların %8,2'si aynı zamanda Türk milliyetçisi ya da Atatürk milliyetçisi/Kemalist olduğunu belirtmiştir. Benzer ilişki SCÜ öğrencileri için de bakıldığında kendisini Türk olarak tanımlayanların %59,9'unun Türk milliyetçisi (%41,4) ya da Atatürk milliyetçisi/Kemalist (%18,5) olduğu görülmüştür. Bu durumda Türklerin milliyetçi eğilimlerinin, Kürtlere göre daha baskın olduğu yorumu yapılabilir.
- (4) SCÜ katılımcılarının %55,9'u Türk milletinin büyüklüğüne ve üstünlüğüne inandıkları için kendilerini Türk olarak nitelediklerini dile getirmiştir. DÜ katılımcılarının ise %37,6'sının Türkiye'de doğmuş olmasından dolayı kendisini Türk olarak nitelediği görülmektedir. Buna karşın DÜ katılımcılarının %33,7'si kendisini Türk hissetmediğini belirtmiştir. Katılımcıların %6,4'ünün ise kendisini Türk

hissetmediğini ancak mecbur kaldığı için kendisini Türk olarak nitelediği sonucuna ulaşılmıştır.

- (5) SCÜ katılımcıların %43'ü *Türk ırkından olmayı* Türk olmak olarak değerlendirirken, %30,6'sı *Türk vatandaşı olmak* Türk olmaktır demiştir. Katılımcıların %17,2'si ise *Türkiye'de doğmak ve büyümek* Türk olmaktır fikrini benimsemiştir. Ana dil ve din kriterini Türk olmanın en önemli unsuru olarak görenlerin oranı ise nispeten daha düşük seviyededir. Dolayısıyla Türk olmanın tanımlanmasında objektif kriterlerin (aynı etnisite, dil, din gibi), subjektif kriterlerden (vatandaşlık da dâhil olmak üzere birlikte yaşama ülküsüne sahip olma) daha ağır bastığı görülmektedir. DÜ katılımcılarının %45'i bu *Türk ırkından olmak Türk olmaktır* görüşünü savunmuş ve dolayısıyla millet fikrine yaklaşımlarının daha çok objektif kriterlerden meydana geldiği görülmüştür. Subjektif millet anlayışına yakın olanlar ise %26,7'lik oranla *Türk vatandaşı olmak Türk olmaktır* diyenlerdir. Sonuç olarak milletin tanımlanmasında, her iki grup için de objektif unsurların önemli bir rol oynadığını söylemek mümkündür.
- (6) SCÜ katılımcılarının %30,1'i aynı millettten olmanın en önemli göstergesinin “yurttaş olmak” olduğunu belirtirken, %25,8'i “aynı ırktan olmak” ve %25,3'ü ise “aynı dili konuşmak” şeklinde yanıt vermiştir. Aynı millettten olmanın en önemli kriteri aynı ülkede yaşamaktır diyenlerin oranı %14,0 iken, bu kriter için aynı dinden olmaları diyenlerin oranı yalnızca %4,8'dir. Katılımcıların %54,9'u insanların aynı millettten olduğunun en önemli göstergesini, millet kavramını oluşturan objektif unsurları (ırk, dil ve din) temel alarak yanıtlamıştır. Yurttaş olmak ya da aynı ülkede yaşamak gibi subjektif unsurları seçenlerin oranı ise toplamda %44,1'dir. SCÜ katılımcıları için milleti meydana getiren göstergeyi tanımlamada din unsuruna daha az yer verilmesi onların daha seküler bir bakış açısına sahip olduklarını gösterir.
- (7) SCÜ katılımcılarının %48,4'ü herkes her yerde istediği dili/anadilini konuşabilmeli ve bu dilde eğitim alabilmelidir şeklinde yanıt vermiştir. Eğitim dili Türkçe olmalı, bunun dışında herkes istediği dili konuşabilmelidir diyenlerin oranı %40,9 ve her yerde sadece Türkçe konuşulmalıdır diyenlerin oranı %10,8'dir. DÜ katılımcılarının ise %85,6'sı herkes her yerde istediği dili/anadilini konuşabilmeli ve bu dilde eğitim alabilmelidir şeklinde yanıt vermiştir.
- (8) Katılımcılara açık uçlu olarak yöneltilen “*Size göre Türkiye'deki en milliyetçi siyaset adamı kimdir?*” sorusuna SCÜ öğrencilerinin %37,1'i cevap vermezken %17,7'si

Muhsin Yazıcıoğlu ve %11,8'i Mansur Yavaş yanıtını vermiştir. Aynı soruya DÜ öğrencilerinin %38,1'i cevap vermemiş, %21,8'i Devlet Bahçeli, %8,4'ü Selahattin Demirtaş ve %8,4'ü de Recep Tayyip Erdoğan cevabını vermiştir. SCÜ'de en milliyetçi siyaset adamı olarak Muhsin Yazıcıoğlu'nun görülmesinde, Yazıcıoğlu'nun Sivas'lı olması ve bu şehirde kendisine büyük saygı duyulmasının yanı sıra geçirmiş olduğu helikopter kazasında yaşamını yitirmesi ve Türk halkının bu kaza sonrası Yazıcıoğlu'nun anısını romantik bir şekilde yad etmesi gibi unsurlar etkili olmuştur.

- (9) Yapılan hipotez testlerine göre katılımcıların cinsiyetleri, üniversiteleri, bölümleri, öğrencilikleri öncesinde yaşadıkları idari birim ve ideolojileri ile milliyetçilik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki kurulmuştur. Buna karşın katılımcıların gelir seviyeleri ile milliyetçilik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki kurulamamıştır.

KAYNAKÇA

- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. & Yıldırım, E. (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri spss uygulamalı*. Sakarya Yayıncılık.
- Anderson, B. (1995). *Hayali cemaatler*. (Çev. İ. Savaşır). (2. Baskı). Metis Yayınları.
- Berktaş, H. (1983). *Cumhuriyet ideolojisi ve fuad köprülü*. Kaynak Yayınları.
- Demir, M., Çiçekay, H., Arslan, Ö. & Arslan, E. (2016). Muhasebe meslek mensuplarının denetçilik mesleği hakkındaki görüşleri: Van ilinde bir araştırma. *Cumhuriyet üniversitesi İİBF dergisi*, 17(1), 37-56.
- Ersanlı, B. (2003). Milliyetçilik teorileri: Avrasya'da siyaset ve ilişkiler. *Türkiye günlüğü*, Sayı 75,123-136.
- Gellner, E. (1992). *Uluslar ve ulusçuluk*. (Çev. B. E. Behar & G. G. Özdoğan). İnsan yayınları.
- Heywood A. (2007). *Siyaset*. (Çev. B. B. Özipek). Adres yayınları.
- Hobsbawm, E. J. (1995). *1780'den günümüze milletler ve milliyetçilik: program, mit, gerçeklik*. (Çev. O. Akınhay). Ayrıntı yayınları.
- Hroch, M. (2011). *Avrupa'da milli uyanış*. İletişim yayınları.
- Karagöz, Y. (2017). *SPSS ve amos uygulamalı nitel-nicel bilimsel araştırma yöntemleri*. Nobel yayınevi.
- Kartal, M. & Bardakçı, S. (2018). *Spss ve amos uygulamalı örneklerle güvenilirlik ve geçerlilik analizleri*. Akademisyen yayınevi.
- Kerestecioğlu, İ. Ö. (2014). Milliyetçilik: uyuyan güzeli uyandıran prens'ten frankeştayn'ın canavarına. içinde Ed. H. Birsen Örs. *19. yüzyıldan 20. yüzyıla modern siyasal ideolojiler*. (ss.307-350). (7. Baskı). İstanbul bilgi üniversitesi yayınları.

- Kip, A. (2020). Milliyetçilik ve din. içinde Ed. Özcan Güngör. *Sosyolojik açıdan din ve siyaset el kitabı*. (195-211). Nobel yayınları.
- Kohn, H. (1960). *The idea of nationalism: a study in its origins and background*. Collier- Mac Millan.
- Korkmaz, T. (2016). *Tipolojik ve kuramsal bağlamda milliyetçilik ve anadoluculuk*. A kitap.
- Mayers, A. (2013). *Introduction to statistics and spss in psychology*. Pearson education limited.
- Nairn, T. (2015). *Milliyetçiliğin yüzleri: Janus'a yeni bir bakış*. İletişim yayınları.
- Özkırımlı, U. (2016). *Milliyetçilik kuramları*. (6. Baskı). Doğu Batı Yayınları.
- Salant, P. & Dillman, D. A. (1994), *How to conduct your own survey*. John Wiley & Sons, Inc.
- Smith, A. D. (2017). *Millî kimlik*. (Çev. B. S. Şener). (9. Baskı), İletişim yayınları.
- Stalin, J. (1994). *Marksizm ve ulusal sorun ve sömürge sorunu*. (Çev. M. Erdost). (5. Baskı). Sol yayınları.
- Şen, F. Y. (2004). *Globalleşme sürecinde milliyetçilik trendleri ve ulus devlet*. Yargı yayınevi.
- Şen, Y. F. (2015). *Türk siyasal kültüründe millet algısı ve milliyetçilik*. (2. Baskı). Yargı yayınevi.
- Uzun, T. (2011). Uluslar ve milliyetçilikler, içinde Ed. Halis Çetin. *Siyaset bilimi*. (ss.351-384). Orion Kitabevi.
- Weber, M. (2004). *Sosyoloji yazıları*. (Çev. T. Parla). (6. Baskı), İletişim yayınları.
- Yıldırım, M. C. (2012). Milliyetçiliğin romantik dönemi üzerine saptamalar. *Bilgi sosyal bilimler dergisi*, (2), 100-115.